

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
Інформаційно-бібліографічний відділ

«ЖИТТЯ ЯК СПАЛАХ БЛИСКАВКИ»

(Присвята 85-річчю народження Василя Симоненка)
(сценарій літературного вечора)

Київ, 2020

94(477):82-2

Жит

Життя як спалах блискавки. Присвята Василю Симоненку : сценарій літературного вечора / підготували : Л. Полозенко, Л. Сідько. – К. : НУБіП, 2020. – 14 с.

Життя, мов спалах блискавки.

(присвята 85-річчю народження Василя Симоненка)

Культура, освіта, духовність є одними із найважливіших факторів життя кожного суспільства і людини. Саме від духовного та інтелектуального рівня людини залежить майбутнє всієї нації. І все це несли в український народ поети, прозаїки української літератури, які любили свою рідну землю, нашу Україну, її людей та українську мову солов'їну.

Такою людиною був Василь Симоненко, поет, журналіст. Як сказав Олесь Гончар «Витязь молоді української поезії»

Це він, Василь Симоненко, запитуючи у рідного народу, доля якого часто залежала від підневільного мовчання, сам відповів за всіх:

Ти знаєш , що ти людина.
Ти знаєш про це чи ні?
Усмішка твоя – єдина
Мука твоя – єдина.
Очі твої – одні
Більше тебе не буде.
Завтра на цій землі
Інші ходитимуть люди.
Інші кохатимуть люди –
Добрі, ласкаві й злі
Сьогодні усе для тебе –
Озера, гаї степи.
І жити спішити треба –
Кохати спішити треба –
Гляди ж не проси!

Василь Андрійович Симоненко народився 8 січня 1935 року в селі Біївцях Лубенського району Полтавської області в старенькій сільській хаті.

Батька у нього не було, пішов з сім'ї. Був чудовий дідусь та мама. Ось що він пише про своє дитинство у вірші «З дитинства» (29.07.1960 рік)

В мене була лише мати
Та був іще сивий дід, –
Нікому не мовив «тату»
І вірив, що так і слід.
Я вірив, що краще всього
Пісні, які знав дідусь.
Вмощусь на коліна до нього
І в очі йому дивлюсь.
А він вимовляє, виспівує
Гарячі прості слова –

І все давниною сивою
В очах моїх ожива.
І плачу, було, й сміюся,
Як слухаю ті пісні...
Спасибі ж тобі дідусю
За те, що ти дав мені...

Дійсно дід Щербань (по матері) Федір Трохимович (1876-1949) був першим Василевим другом і наставником. Це про нього Василь згодом написав вражаючого вірша «Дід умер», в якому є такі рядки:

...Біль у душу мою закрадається вужем,
Відчай груди розпанахує, рве
Я готовий, повірити в царство небесне,
Бо не хочу, щоб у землю ішли без сліда
Безіменні, святі, незрівнянно чудесні
Горді діти землі, вірні діти труда...

Дід його був мудрою, начитаною людиною. Малому Василькові, сидячи на печі, дід розповідав нашу давню–прадавню історію, що найшло своє відображення у вірші «З дитинства»

... Мелькають червоні жупани,
Вирує кипить Дніпро,
І Байда стріляє в султана,
Підвішений за ребро
І грізні полки Богдана
Шляхетську орду женуть,
А з півночі десь за бураном
На поміч стрільці ідуть...
Несуться зі свистом – гуком
Богунці у всі кінці..
І я затискую руку,
Мов шабля у тій руці.

Мати Василя Симоненка – Ганна Федорівна Щербань, народилася в селянській сім'ї. Проста селянська трудівниця, виховуючи сина, важко працювала в колгоспі. Незважаючи на всілякі життєві труднощі прищепила синові любов до рідної землі, до рідного села та людей.

Вклонися їй
Коли малим ти вперше став на ноги –
Яка ж то радість матері була!
Від тихої колиски до порога
Вона тебе за руку провела.
Вона усе тоді робити вміла,
Вона усе тоді робить могла,

Вона усім нам щедро уділила
І ласки і сердечного тепла.
І їй не шкодує синівської любові,
І її мозолі й зморшки – все шануй,
Вклонися їй, скажи привітне слово
І руки працьовиті поцілуй.
(8.03.1960)

І тобі рости й не в'януть зроду,
Квітують в поемах і віршах,
Бо в тобі – великого народу
Ніжна і замріяна душа.
(1962)

З матір'ю, яка вчила його доброго, Василь поділяв тягар сирітського життя і її самотності, незахищеності.

Скільки б не судилося страждати,
Все одно благословлю завжди,
День, коли мене родила мати
Для життя, для щастя, для біди.

У матері Василь учився стійкості. Про це ніхто краще не сказав, як він сам у вірші «Матері»

В хаті сонячний промінь косо
На долівку ляга з вікна...
Твої чорні шовкові коси
Припорошила вже сивина.
Легкі зморшки обличчя вкрили –
Це життя трудового плід.
Але в кожному русі сила,
В очах юності видно слід.
Я таку тебе завжди бачу,
Образ в серці такий несучу –
Материнську любов гарячу
І твоєї душі красу.
Я хотів би, як ти прожити,
Щоб не тліти, а завжди горіти,
Щоб уміти, як ти любити,
Ненавидіти, як ти уміти.
(14.09.1955)

« Місяця, які доля дарувала видатному українському поетові Василю Симоненку як малу батьківщину – надзвичайно гарні красою природи, давно були

обжиті селянським людом, що за віки надбав великого духовного скарбу – пісень, казок, звичаїв, легенд» так писав Петро Рогач (письменник і друг Василя) в книзі «Грудочка любимої землі»

Ось, що пише в одному зі своїх віршів В. Симоненко про свій край.

Я не бував за дальніми морями,
Чужих доріг ніколи не топтав –
В своїм краю під буйними вітрами
Щасливим я і вільним виростав.
Мене ліси здоров'ям напували,
Коли бродив у їхній гущині.
Мені поля задумливо шептали
Своїм ніким не співані пісні.
Коли не вмів ще й букваря читати,
Ходив, як кажуть, пішки під столом,
Любить людей мене навчила мати
І рідну землю, щоб там не було
(1957)

Букваря навчили читати у Бівецькій початковій школі, потім п'ятий клас Єньківської семирічки, а з 1947-1952 роки Тарандинцівська середня школа. Василь Симоненко закінчив її з золотою медаллю. Того ж літа вступив на перший курс факультету журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Перші літературні спроби Василя Симоненка припадають на студентські роки.

В університетській багатотиражці «За радянські кадри», він вів рубрику «На літературному парнасі». Збереглася вирізка з цієї газети від 16 грудня 1955 року з такими шаржами, написаними поетом:

В. Симоненку

У мене в грудях серце, а не крига,
І я могутньо розправляю крила.
Для мене світ – велика мудра книга,
Яку читають лише мені під силу.

В. Діденкові

То для мене зовсім не морока,
Що цвіте у віршах синь та синь,
Я гібрид – Єсеніна і Блока
І Сосюри незаконний син.

В студентські роки Василь Симоненко, поряд з ліричними віршами, пише вірші-роздуми про свою поезію. Якою вона повинна бути, про важкі роки 47 року.

Буду тебе ждати там, де вишня біла
Виглядає в саду тихо і несміло,
Де здається, спокій і нема нікого,
Тільки завмирає, журиться дорога.

Може, ти не прийдеш, гарна й кароока,
Буде мене пестить нічка одинока,
Буде мене тішить, лагідна та люба,
Цілувать у щоки, розвівати чуба
(20.05.1953)

Про поезію

Поету кажуть, треба знати мову
Та ще уміти правно римувати.
Натхнення і талант – і все готово
Слова самі піснями забринять.
То правда все, але не в тому сила,
Мені здається, що не тим вірші
У дні тяжкі серця наші палили,
Любов і зненависть будили у душі.

І дійсно, як продовжує поет, «не запалить точна рима, яку хтось вимучив за місяць, чи за ніч» а душа поета.

Без неї рими точні й малозвучні
Не варті навіть драного гроша –
Слова звучать примусить сильно й гучно
Лише одна поетова душа.
(11.09.1953)

Поет добре пам'ятав своє дитинство, після воєнні роки, особливо 1947 рік, коли нічого було їсти. З якою надією дівчора чекала весни, щоб зацвіла жовта акація, щоб поїсти солоденьких квіточок.

А матуся прийде з поля та зварить з кропиви борщюку.

47-й рік

Забулися давно образи, суперечки
Злиденні і напівголодні дні,
Та не забуду я, як пінилася гречка
І чорногузи гуртувались на стерні.
І люди йшли байдуже, мов лелеки,
Із косами дідівськими на лан,
В полукіпках лишали чорні глеки
І, зуби стиснувши, «виконували план»
І вдови плакали, кричали діти «папи»,
А на сніданок – жолуді одні
І в горбах пнулися скелети – шкапи
Худі, немов колгоспні трудодні.
Я не забув мужицькі очі хмурі,

Обличчя матерів налякані , тривожні,
Коли писали ви продажні шкури,
Про їх життя щасливе і заможне.
(21.09.1956)

Рядки цього вірша «І люди йшли байдуже...» перегукуються з Шевченківським віршем:

Село неначе погоріло,
Неначе люди подуріли
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!...

Хіба не та ж суть безпросвітного рабства двох систем, хоч і різних епох?
Відлуння Шевченківських думок відчувається у вірші поета «Шум полів над
«Кобзарем»

Поля мої! Суворі таємниці
Я відчуваю в плескоті хлібів –
Здається сотні змучених рабів
Звели до сонця стомлені правиці.
Зелений подих теплої пшениці
Доносить розшум Кобзаревих слів
Любов і ласка, ненависть і гнів
Спалахується в рядках, як блискавиці.

Скорбота матері і сльози немовляти,
І задуми безпомічно крилаті
Шукають- не знаходять берегів
Тут правда з кривди злускала облуду,
Щоб розказали нам з віків минулих люди
Історію насильств і батогів.
(9.03.1955)

З 1956 року Василь Симоненко - на переддипломній практиці в редакції газети «Черкаська правда». Після захисту диплома (1957) - літпрацівник «Черкаської правди».

1 грудня 1957 року в Черкаській обласній газеті було надруковано його добірку із чотирьох віршів. А згодом з'являються твори поета і інших видань.

Тут, на Черкащині, він глибоко вірив, що лише через поезію зможе передати прагнення свого народу, його багату душу і глибинну мудрість. Ще в університеті він усвідомив, де місце поета в житті і висловив ці думки в сонеті «Леся Українка», де поет:

Мов раб німий на араратській скелі

Карбує написи про подвиги царя,
Ти на папері почуттів моря
Переливає в строфи невеселі.
Ти – хвора дівчинка – серед глухої ночі
Врізаєш в вічність огненні, пророчі
Слова з прийдешніх сонячних віків,
Щоб ті слова хитали чорні трони,
Щоб їх несли з собою легіони
Нових непереможних Спартаків.

Після смерті Сталіна в країні на деякий час настала хрущовська «відлига». Люди мислячі, невдоволені розуміли, що потрібно щось робити, доки не пізно. Серед них революціонізуючою силою були такі письменники як О. Довженко, Г. Тютюнник, О. Гончар, М. Руденко, І. Дзюба, В. Стус, Л. Костенко, І. Драч та багато інших.

У 1955 році в газеті «Літературная газета» була надрукована стаття О. Довженка «Мистецтво живопису і сучасність». В ній автор закликає діячів культури і мистецтва «розширювати межі соцреалізму».

Цей заклик був сприйнятий молодим поколінням митців як сигнал нових можливостей для вільного творчого пошуку. «Відлига» породила і таке явище суспільно-культурного життя, як шістдесятництво - рух творчої молоді, яка виступала на захисті української мови і культури, свободи художньої творчості. Шістдесяті роки стали для Василя Симоненка роками нового, але уже зрілішого творчого злету.

У цей час Симоненко пристрасно, виявляючи синівську любов, проголошує

Народе мій! Народ мій завжди буде!
Ніщо не перкреслить мій народ!
Пощезнуть всі перевертні й прибуду
І орди завойовників-заброд!
Ви байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде!
Народ мій є! В його гарячих силах
Козацька кров пульсує і гуде!
(Де зараз ви, кати мого народу?)

Будучи в когорті шістдесятників, Симоненко був їх поетичним рупором.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду мамо горда і вродлива
З тебе дивуватися повік

Одійдїть, недруги лукаві!
Друзі зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право,
З матір'ю побуть на самоті.
Україно! Ти моя молитва,
Ти моя розлука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.
(26.12.1961)

Василь Симоненко разом з своїми колегами-шестидесятниками бажали національного відродження Україні.

Іван Світличний, Іван Дзюба, Євген Сверстюк, Василь Стус, Василь Симоненко та багато інших організували клуб творчої молоді «Сучасник», розслідували поховання жертв масових розстрілів у Биковні, поширювали «самвидав», листувалися з політв'язнями і допомагали їхнім рідним.

Зі мною говорять могили
Устами колишніх людей,
І їх нерозтрачені сили
Пливуть до моїх грудей.

«Влітку 1962 року Лесь Танюк, Алла Горська та Василь Симоненко поїхали до селища Биківня де на власні очі переконались у реальності цього жахливого злочину. Побачили, як місцеві дітлахи грають у футбол простреленим черепом. Збурені таким «відкриттям» вони пішли шукати свідків і таки знайшли місцевого жителя, якого сусіди називали п'яничкою, купили йому пляшку оковитої. І той почав пригадувати, як кожну ніч до биковнянського лісу приїздило 5-6 вантажівок «полуторок», наповнених трупами, які закопували в глибині лісового масиву...Невдовзі вони надіслали офіційний запит до Київської міськради, проте відповіддю стали майже не прикриті стеження і телефонні погрози.»(Україна молода, 2019, 11 грудня.-с.8-9).

Озиме жорстока й мила,
Ковтнула ти їхні дні-
Усе, що вони любили,
Віддай долюбить мені!
Усе, що вони не домріяли
У чорному гвалті боїв,
Хай клетотом і зав'язами
Ввірветься в думки мої!

Вслухайтесь, земле і небо,
У рокіт страждань моїх-
Живу не лине за себе,
Я мушу жити і за них...

Полум'яна поезія в цей час кликала на боротьбу небайдужих до долі українського народу, боролася проти брехні, підлості, зрадництва, лакейства.

Монархи

Ідоли обслинені, обціловані
Ішли величаві в своїй ході.
А поруч вставляли некороновані
Корифеї і справжні вожді.
Вставляли Коперники і Джорджоне,
Шевченко підводив могутнє чоло,
І біля вічного їхнього трону
Лакузи жодного не було
Бо щире, високе небо
Не підмалюєш квачем,
Бо величі справжній не треба
Спиратись на плечі нікчем
(13.11.1962)

І ось знову повертається період повальних арештів вільнодумців, які прагнули кращої долі рідному краю. Стискалося чорне кільце і навколо Василя Симоненка.

Його карають. І карають нещадно. Під заборону потрапляють його політично і соціально найгостріші твори: «Злодій», «Некролог кукурудзяному качанові, що згнів на заготпункті», «47рік», «Суд» та інші.

Суд

Параграфи присіли біля столу
Примітки причаїлись по куткам,
Очима гострими підсудну прокололи
Цитати із багнетами в руках.

І циркуляр дивився в окуляри,
І грілися роззяви біля груб,
І вказівки скакали, примари,
Із телефонних мудрих труб.

-Вона чужа-параграфи сказали,
-Вона не наша,-мовив циркуляр.
-Нечувана,-примітки пропищали.
І в залі знявся лемент і базар.

І циркуляр на них поглянув строго,
І зал заворушився і затих...
...І розп'яли її, небогу,
В ім'я параграфів товстих.

Вона даремне присягала слізно,
Що не гнила і не чинить зла.
Була у суддів логіка залізна:
Вона ні в які рамочки не лізла,
Вона – новою думкою була.

(21.04.1963)

За його поезією, а заодно і за самим поетом прицільно стежило «недремно око». Воно й вкоротило йому життя і не тільки методом психічного тиску.

Одного разу на залізничній станції ім. Тараса Шевченка в м. Смілі поета було жорстоко побито, що підірвало його здоров'я.

Та він не здавався, продовжував писати не тільки вірші, а й поеми, новели, сонети, байки, казки. В них поет також пише про болючі теми простого народу. У поемі «Кирпатий барометр» (1962 р.) він звертається до нащадків :

Ми народилися в муках, щоб родити,
Синами обезсмертити свій рід.
Щоб квітував на диво всього світ
Козацький геніальний родовід.
Сини! Сини Барометри кирпаті,
Людського спокою і завтрашнього дня!
Ми перед вами разом винуваті,
Що на планеті бійки і гризня.
Ми винуваті, що міліють ріки
І лисинами світять береги,
Що десь духовні лупляться каліки
І виростають ваші вороги.
Будь проклят спокій! Досить нарікати
На клопітливий і суворий час!
Грядуть сини – барометри кирпаті,
Вони за все спитають завтра в нас!

В поезії Василя Симоненка є чимало ліричних віршів, які присвячені коханій дружині Людмилі Павлівні (Люся-Малюся) та своєму синові Лесику (Олесю).

Малюсі

Нехай слова ці скучні і бездарні,
Та як мені не написати їх –
Я в них прийду до скромної друкарні
І буду знов витоптувати сніг.
І буду знов у вікна заглядати,
Брехати, що не холодно мені,
Твої нечутні кроки впізнавати
В морозній монотонній тишині.
І цілуватись в провулку до безтями ...
Чого б тепер я тільки не віддав,
Щоб тільки знову все було так само,
Як я у вірші цьому пригадав.
Щоб знов були ті суперечки марні,
Щоб від кохання знову я дурів ...
Нехай слова ці скучні і бездарні,
Та я їх кров'ю власною зігрів!
13.02.1957 р.

Василь Симоненко дуже любив свого сина. З якою ніжністю і теплотою він звертається до нього у вищеназваній поемі «Кирпатий барометр»!

Ти лежиш іще поперек ліжка –
Ну до чого мале й чудне!
А до тебе незримі віжки
Прив'язали цупко мене.
Кажуть, носа ти вкрав у баби,
Губи й ноги забрав мої,
Взяв у матері синю звабу
І в очах своїх затаїв.
Розішлю свої думи в дозори,
Щоб у синьому міражі
Не ступило свавільне горе
На кордони твоєї душі.

Проживаючи в Черкасах з сім'єю, Василь забрав до себе і свою матір. Спостережлива Галина Федорівна збрала багато прислів'їв, приказок та записала в окремий зошит «Перлини поміж людей» і спорядила словами «Люди народжуються і вмирають, а прислів'я летять через століття».

А коли Василь тяжко захворів і лежав в лікарні, дружина і мати не відходили від нього.

Настав чорний день – 14 грудня 1969 року. Василя Симоненка не стало.

«Двадцять вісім літ накувала йому зозуля. Всього 28. Спалахнув зорею і – згас, гнаний імперською владою. Його чорнили й залякували, переслідували й

перетинали творчі шляхи. Та не згас Талант. Він, як сяйво, зоріє над нескінченною дорогою в скарбницю духу народу нашого» (Петро Бондаревський).

Список літератури

1. Василь Симоненко. Ти знаєш, що ти людина. – Київ :Наукова думка, 2005. – 295 с.
2. Василь Симоненко. У твоєму імені живу : поезії, оповідання, щоденник, записки, листки. – Київ : Васелка, 3002. – 382 с.
3. Рогач Петро. Грудочка любимої землі – Опішне : Опішне-Україна, 1995. – 76 с.
4. Сом М. Д. З матірю на самоті. – Київ : Молодь, 1990. – 128 с.
5. Ткаченко А. О. Василь Симоненко. – Київ : Дніпро, 1990. – 312 с.
6. Кравчук Л. «Є тисячі ланів, але один лиш мій» // Порадниця. – 2010. № 1. С. 2.
7. Кирей Владислав. «І радосте безрадісна моя» // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 238, 29 грудня. – С. 3.